

Evlat Edinmiş Ailelerin Sürece İlişkin Deneyimlerine Dair Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Study on the Experiences of Adoptive Families Regarding the Process

Başak DÜZEL¹

Başvuru Tarihi/Submitted: 20.08.2024 Kabul Tarihi/Accepted: 12.10.2025

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Ebeveynlerini kaybeden veya terk edilme, şiddet, ihmal, istismar, evlilik dışı birliktelik gibi durumların sonucunda biyolojik aileleri tarafından yeterli bakım ve koruma sunulamayan çocukların koşulları uygun olan birey/aileler tarafından evlat edinilmesi, günümüzde çocuk refah alanı modellerinden biri olarak uygulanmaktadır. Çalışma, kurum aracılığıyla, birlikte evlat edinme sürecine başvuran eşlerin sürece ilişkin deneyimlerini, kaygı ve sorunlarını derinlemesine görüşmelerle anlamayı ve ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada veriler; başvuru nedeni, toplumsal etkenler, karar verme süreci, sürece ilişkin kaygılar, meslek elemanlarına (sosyal hizmet sunumu) dair deneyim, hukuki sürece dair deneyim, biyolojik aileyle temasa bakış, evlat edinme sistemlerine bakış olmak üzere 8 tema çerçevesinde yorumlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında mümkün olduğunca farklı bölge/illerde yaşayan, evlat edinme işlemleri ve hukuki süreci tamamlanmış 8 aileye ulaşılarak 16 ebeveynle görüşülmüştür. Evlat edinen ailelerin sürece ilişkin deneyimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında da değerlendirildiği çalışmada, kadınların evlat edinmeye giden süreçte infertilitenin sorumluluğunu ve sosyal baskıyı daha fazla hissettikleri ve evlat edinme sürecini başlatan temel aktörler oldukları görülmektedir. Evlat edinmiş çiftleri hâlihazırda en fazla kaygılandıran konuların; çocuğa evlat edinildiğinin hangi yaş döneminde, nasıl açıklanabileceği ve biyolojik aileyle temas kurulması hâlinde çocuklarının kendileriyle olan bağının zarar görebileceğine dair korkular olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korunma ihtiyacı olan çocuk, evlat edinme, evlat edinen aileler, birlikte evlat edinme, sosyal hizmet

Abstract

The adoption of children who have lost their parents or did not receive sufficient care and protection by their biological families as result of some conditions such as abandonment, violence, neglect, abuse, and extramarital relations by families with favorable conditions has been currently implemented as one of the child welfare practice models. The study aims to understand and reveal the experiences, concerns and problems of the spouses who apply for joint adoption through the institution via in-depth interviews. The present study where the qualitative research method is used the data are interpreted within the framework of 8 themes: reason for application, social factors, decision-making process, concerns regarding the process, experience regarding professional staff, experience regarding the legal process, perspective on contact with the biological family, perspective on adoption systems. Within the scope of this study, 8 families living in different regions and whose adoption procedures and legal processes have been completed were reached and 16 parents were interviewed. The study, which also evaluates the experiences of adoptive families in the context of gender roles, shows that women feel more responsibility for infertility and social pressure in the adoption process, and are the main actors initiating the adoption process. The issues that most concern adoptive couples are: at what age and how to explain the adoption to the child, and fears that contact with the biological family might damage the bond between the child and the parents.

Keywords: Children in need of protection, adoption, adoptive families, joint adoption, social work

¹Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, bduzel@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0130-9419

Giriş

Günümüzde çocuk sahibi olmayı tercih etmeyen ailelerin varlığına karşın evlilik birliği içinde çocuk dünyaya getirmek, çoğunlukla arzu edilen bir durumdur. Ataerkil geleneğin bir yansıması olarak soyun devamlılığı ve ailenin çocuk sahibi olmakla tamamlanacağı anlayışının bir sonucu olarak evli çiftler için çocuk sahibi olmak aynı zamanda toplumsal meşruiyeti kazanmayı da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle çoğunlukla infertiliteye bağlı olarak çocuk sahibi olamayan çiftlerin evlat edinmeyi bir seçenek olarak gördükleri söylenebilir. Ancak çocukları olduğu hâlde korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara ebeveynlik yapmak isteyen çiftler veya evlenmeksizin çocuk sahibi olmak isteyen bireyler de koruyucu aile ve evlat edinme gibi hizmet modellerine başvurabilmektedir. Çocukların bakımı ve korunmasından birincil derecede sorumlu olan biyolojik ebeveynlerin çeşitli nedenlerle çocuğa bakım verme yükümlülüğünü yerine getiremediği durumlarda, devletin çocukları koruma rolünün bir gereği olarak çocuğun aile yanında desteklenmesi, kurum bakımı, koruyucu aile, evlat edinme gibi hizmet modelleri uygulanmaktadır. Kurum bakımının çocuklar üzerinde aile yanında bakım modellerine nazaran daha dezavantajlı olduğunu gösteren çalışmaların varlığı (Erbay ve Çalış, 2022, s. 13) dünyada ve ülkemizde aile yanında çocuk koruma hizmet modellerinin geliştirilmesinin önemini artırmıştır. Evlat edinme, çocuk sahibi olamayan çiftlerin ve ebeveynlerinin bakım veremediği çocukların sevgi dolu bir aileye sahip olma arzusu nedeniyle sıklıkla aileyi tamamlamanın bir yolu olarak görülmektedir (Heshmati vd., 2024).

Uluslararası literatürde evlat edinme konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde; yoğunlukla evlat edinen ailelerde ebeveynlik ve çocuğun gelişimi, evlat edinen aileler ve çocukların karşılaştıkları uyum güçlüklerine odaklanılırken (Benson vd., 1994; Wilson, 2004) son yıllarda yapılan çalışmalarda salgın döneminde ebeveynlik, ulus ötesi evlat edinme, ırklar arası evlat edinme, farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerde evlat edinme (Kim, 2020; Umaña-Taylor ve Hill, 2020; Goldberg vd., 2021; Trenka vd., 2021; Howell, 2022; Juffer vd., 2023) gibi konuları içeren çalışmalara rastlanmaktadır. Evlat edinen ebeveynlerin deneyimleri, evlilikleri üzerindeki etkileri ve evlat edinmenin temel sorunlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmaların ise eksikliğine dikkat çekilmektedir (Timm vd., 2011). Türkiye’de de ailelerin evlat edinme deneyimleri ve sorunlarına dair (Yıldız vd., 2015; Avcı ve Ölmez, 2021; Çetin, 2022) az sayıda araştırma bulunmaktadır. Araştırmaların daha çok evlat edinilen çocuğun gelişimsel ve psikolojik sorunlarına yönelik olduğu, evlatlık veren ve evlat edinen ailelerin neden, nasıl ve niçin evlat edinme sürecine dâhil olduklarıyla ilgili araştırmaların ise yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Sezgin ve Sarı, 2022, s. 219).

Aile bakım modellerinden biri olarak dünyada hemen hemen tüm modern hukuk sistemlerinde yer alan evlat edinme psikolojik, sosyal ve ahlaki bakımdan çocuğun yetişmesinde ve insana özgü ihtiyaçlara cevap vermesi nedeniyle tercih edilen modellerden biridir (Şenocak, 2006, s. 206). Ebeveynlerini kaybetmiş, yakın aile çevresinde bakım verecek kimsesi olmayan çocuklar, terk edilmiş, evlilik dışı veya istenmeyen bir biçimde dünyaya gelmiş, bakımı üstlenilmeyen çocuklar için evlat edinme uygulaması önemli bir modeldir. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin ayırt etme gücünün sorunlu olduğu, aile üyelerinin birbirine şiddet uyguladığı olumsuz aile yapılarında evlat edinmenin özellikle çocuklar için faydalı bir uygulama olduğu söylenebilir (Aydos, 2000, s. 118). Konuya evlat edinen bireyler açısından bakıldığında; çiftlerin çoğunluğu biyolojik olarak çocuk sahibi olamadıkları için evlat edinmeye karar verirken (Bausch, 2006; Van Laningham, 2012; Çetin, 2022) evlat edinmenin olumlu sonuçlanması hâlinde ise ailelerin yaşadıkları yalnızlık ve hüznün, yerini bir çocuğun sosyal çevresel bakımdan yaşamını iyileştirebileceklerine dair umuda bıraktığı söylenebilir (Yıldız vd., 2015, s. 116). Evlat edinen aileler toplumdaki diğer ailelere benzer süreçleri paylaşmakla birlikte evlat edinme sürecine karar verme, sürece uyum sağlama ve diğer aile üyeleriyle çocuğun uyumunu kolaylaştırma gibi özel sorunlarla baş etmek durumundadır (Brodzinsky ve Pinderhughes, 2008, s. 286). Evli çiftleri bu süreçte etkileyen önemli faktörlerden bir diğeri de kadınlık ve erkeklığe ilişkin yerleşik toplumsal cinsiyet algılarıdır. Anneliğin ezelden beri dünyanın her yerinde kadın kimliğini oluşturan, işlevi ve rolünü belirleyen bir unsur olması, çocuk sahibi olamayan kadınlar üzerinde ciddi bir toplumsal baskı oluşturmaktadır (Héritier vd., 2013, s. 86). Erkekler içinse erkek kimliğinin temel ölçütlerinin başında

karısının hamile kalabilmesi gelmektedir (Gilmore, 1990, s. 223). Bu bağlamda ailelerin evlat edinme sürecindeki deneyimlerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden de değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın temel soruları; ebeveynlerin evlat edinme başvurusuna karar verme süreci, bu süreçte sosyal çevrenin yaklaşımı, ebeveynlerin evlat edinme sürecine ilişkin kaygıları, evlat edinme sürecinde meslek elemanları ve hukuki sürece ilişkin deneyimleri, biyolojik aileyle temasa yaklaşımları ve evlat edinme sistemleri hakkındaki düşüncelerine odaklanmaktadır. Çalışma, hassasiyet gerektiren bir sürecin aktörlerini konu alması bakımından zor bir alan olan evlat edinme konusunda ailelerin deneyimlerine derinlemesine bir bakış sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında evlat edinmiş ailelerin sürece ilişkin deneyimleri, kaygı ve sorunlarının yanı sıra ulusal alan yazınında ele alınmamış bir konu olarak evlat edinme sistemleri hakkındaki görüşlerinin de ortaya konması önemlidir. Koruyucu aile hizmet modeline ilişkin çalışmalara nazaran evlat edinme modeline ilişkin araştırmaların ülkemiz alan yazınında oldukça sınırlı olduğu, ailelerin sürece ilişkin deneyimlerine dair daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın alan yazına katkı sunabilecek bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de Evlat Edinme

Yoğun ekonomik ve toplumsal sorunlar içinde görevlerini yerine getiremeyen aile sayısı artarken sosyal, duygusal, fiziksel ve eğitsel gereksinimleri aile içinde karşılanamayan çocukların profesyonel yardım ihtiyacı da çeşitlenmektedir (Yolcuoğlu, 2009, s. 86-87). Bu bağlamda çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde sorumluluğunu yerine getiremeyen ailelere yönelik devletin sosyal hizmetler aracılığıyla sunduğu kurum bakımı, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri gibi çocuk refah alanına yönelik uygulamaları ülkemizde de gelişmeye devam etmektedir. Evlat edinmenin toplumsal direnç kaynaklarına dair çalışmasında Gökçe (2017, s. 31-33) olumlu sonuçlanan evlat edinme veya koruyucu ailelik başvurularının artmasına rağmen yurtlarda büyümek zorunda kalan çocuk sayısının hâlâ oldukça yüksek olduğuna dikkat çekerken çocuk yuvalarının aile işlevini yerine getirme noktasında yetersiz kaldığını belirtmektedir. Öncelikli olarak çocuğun ailesi yanında bakımı ve korunmasına yönelik olarak ailelerin desteklenmesi yönündeki tüm çabalara rağmen çocuğun bakımı ve korunması sağlanamıyorsa yine aile yanında bakım öncelikli olmak üzere alternatif bakım modelleri uygulanmaktadır (Karataş, 2007, s. 8).

Türkiye’de evlat edinme; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru olduğu tespit edilen, korunma ihtiyacı olan çocuklara (ÇKK, 2005) yönelik çocuk koruma hizmet modellerinden biri olarak uygulanmaktadır. Bu kavram, durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulması olarak tanımlanmaktadır (ASHB, 2025). Evlat edinme; çocuğun evlat edinilmeye uygun olmasıyla, evlat edinme hizmetinden yararlanmak isteyen birey veya eşlerin evlat edinmesine ilişkin bir sakınca olmadığının tespit edilmesine yönelik sosyal inceleme ve mesleki değerlendirilmelerin yapıldığı, hukuki boyutta bir soybağı ilişkisi yaratan, psikososyal, ekonomik ve hukuki sonuçları olan çok boyutlu bir süreçtir. “Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük’te (2009) belirtilen şartları taşıdıkları takdirde evli olmayan bireyler tek ebeveyn olarak evli eşler ise bazı koşullarda tek başlarına veya birlikte evlat edinme sürecine katılabilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen evlat edindirme hizmetleri, Türk Medeni Kanunu uyarınca kurum aracılığı dışında doğrudan biyolojik anne babanın rızasıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle kurum aracılığıyla evlat edinme dışındaki sayı tam olarak bilinmemekle birlikte (Akgül, 2019, s. 541) verilere göre Türkiye’de 2017 yılında 817 çocuk evlat edindirilirken 2020 yılında bu sayının 493; 2022 yılında ise 495 olduğu görülmektedir. Bu düşüş son yıllarda koruyucu aile sayısının artması ve aileye döndürülen çocuk sayısındaki artışla ilişkili görülmektedir (TÜİK, 2020, s. 23; ASHB, 2021).

Türkiye’de evlat edinme biçimlerine baktığımızda; Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) evlat edinme, tek başına evlat edinme ve birlikte evlat edinme biçiminde gerçekleştirilebilmektedir. Birlikte evlat

edinmede eşler en az otuz yaşını doldurmuş veya en az beş yıldan beri evli olmaları koşuluyla evlat edinebilmektedir. Birlikte evlat edinme hizmetinden sadece eşler yararlanabilmekte olup evli olmayan çiftler (TMK m. 306-307), arkadaşlar veya kardeşler birlikte evlat edinmemektedir (Baygın, 2003, s. 607). Evlat edinme sistemleri bakımından, Türkiye’de kapalı evlat edinme sistemi uygulanmaktadır. Dünyada kapalı evlat edinme (closed adoption) ve açık evlat edinme (open adoption) olarak iki biçimde veya tercihe bağlı olarak her iki biçimde yürütülen evlat edinme modellerinden geleneksel evlat edinme anlayışını temsil eden kapalı evlat edinme, yeni bir aile ile hukuki bağ kurulması ve biyolojik aileyle hiçbir temasın kurulmamasına dayanmaktadır (Doğan, 2011, s. 243). Açık evlat edinme sisteminde ise çocuk, biyolojik ailesi, akrabaları ve evlat edinen ailesi birbirini resmî olarak tanımakta, iletişime geçebilmektedir (Zastrow, 2015, s. 302). Taraflar arasındaki temasın sona erdirilmesini içeren kapalı evlat edinmeden farklı olarak açık evlat edinme düzenlemeleri, evlat edinen ebeveynlerin ve bazen de çocuğun doğrudan veya dolaylı yoldan biyolojik ailesiyle temas kurmasını sağlar. Yüz yüze ziyaretler, e-posta ve telefon iletişimini içeren doğrudan temasa karşılık dolaylı temas ise evlat edinme kurumları veya tarafsız kuruluşlarca taraflar arasında bilgi aktarımını içermektedir (Faulkner ve Madden, 2012, s. 37). Meslek elemanlarının süreçte aileler arası iletişimde aktif rol oynadığı ve ailelerin açık iletişim kurdukları açık evlat edinme sisteminde temasın, çocuğun yüksek yararı ve ailelerin durumu özel olarak değerlendirilmediğinde aileler ve çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğine dikkat çekilmektedir (Grotevant, 2020, s. 12). BM Çocuk Hakları Komitesi konuyu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 7. maddesinde dile getirilen “çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır” (UNICEF, 2024) ilkesiyle ilişkili olarak evlat edinilen çocuğun biyolojik ailesine ilişkin bilgilenme hakkının korunması gerekliliğiyle ele almaktadır (Hodgkin ve Newell, 2007, s. 106). Bu anlamda Türkiye’de gizlilik prosedürleriyle yürütülen kapalı evlat edinme sisteminin avantajları olduğu kadar sakıncalarının bulunduğu da dile getirilmektedir (Karataş, 2020, s.1408).

Kirk (1984, s. 11), alternatif bir bakış açısıyla ebeveynlik sorumluluklarının yasal olarak devredilmesiyle gelişen evlat edinme sürecinin, biyolojik aile ve evlat edinen aile arasında yeni bir akrabalık bağı kurduğuna dikkat çekmektedir. Bu anlamda evlat edinme, yeni sistemlerle iletişim gerektiren çok aktörlü, belirsizlikler ve kaygıları beraberinde getirebilen bir süreçtir. Çiftlerin tedavi ve tıbbi müdahalelere rağmen çocuk sahibi olamadığı durumlarda, yaşadıkları çocuk özlemini gidermek üzere evlat edinme başvurusuyla başlayan süreç (Yıldız vd., 2015, s. 116) bireyler için çoğunlukla uzun, maliyetli ve stresli tıbbi tedaviler sonrasında ebeveynliğe ulaşmak için tercih edilen bir yol olmaktadır. Çiftlerin başvurusu sonrasında sosyal hizmetler ve yasal süreç başlamakta, sosyal incelemelerde bireylerin çocuğun bakımını üstlenebilmeleri için uygun olduklarını kanıtlamaları gerekmektedir. Evlat edinme kararının nasıl verildiği, aile ve sosyal çevrenin bu süreçteki desteği, ailelerin sürece ve ebeveynliğe dair kaygılarının anlaşılması önemlidir (Brodzinsky, 2015, s. 37). Evlat edinme süreci tamamlanan bireylerin başvuru sürecine ilişkin kaygıları geride kalmakla birlikte, geleceğe ilişkin kaygıları devam etmektedir. Bu süreçte ebeveynler, özellikle de anneler, çocuğa evlat edinildiğinin ne zaman, nasıl söyleneceği ve çocuğun bu gerçeği öğrendiğinde biyolojik ailesine yönelip kendilerine olan bağlılıklarının zarar görebileceğinden kaygılanmaktadır (Bahçıvan Saydam, 2014, s. 68-69). Bu kaygılara bağlı olarak evlat edinen aileler, diğer ailelere oranla daha endişeli ve profesyonel yardım alma ihtiyacı içinde olabilmektedir (Altınoğlu-Dikmeer, 2014, s. 235).

Türkiye’de ebeveynlerin evlat edinme deneyimlerine dair mevcut çalışmalarda çocuğun biyolojik ailesiyle teması ve evlat edinildiğine dair bilgilendirme sürecine ilişkin kaygıların öne çıktığı görülmektedir. Bu noktada çalışmanın evlat edinen ailelerin deneyimleri ve kaygılarının yanı sıra çocuğun biyolojik ailesiyle temasını düzenleyen açık evlat edinme gibi alternatif sistemlere dair yaklaşımlarını ortaya koyması bakımından alana katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca alan yazınında evlat edinmiş ailelerin deneyimlerine ilişkin çalışmaların azlığı nedeniyle mevcut tartışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bulguları Türkiye’de evlat edinme sürecindeki tüm bireylere dair bir gerçeklik sunamamakla birlikte nitel araştırma kapsamında araştırmaya katılan katılımcıların paylaşımlarıyla sınırlıdır.

Yöntem

Çalışmada katılımcıların evlat edinme sürecine ilişkin duygu, düşünce ve deneyimlerini aktarmalarına uygun olduğu düşünülen nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın amacına uygun temalar çerçevesinde verilerin analizi ve yorumlanmasına dayanan nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizinde toplanan verilerin açıklanmasını sağlayacak kavram ve ilişkilere ulaşabilmeyi mümkün kılan tümevarımsal tematik analiz tercih edilmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Tümevarımsal analiz, veriyi önceden belirlenmiş bir kodlama çerçevesine ya da araştırmacının analitik ön yargılarına uydurmaya çalışmaksızın elde edilen veriler çerçevesinde deneyimleri anlamaya dönük esnek bir model sunması nedeniyle tercih edilmiştir (Braun ve Clarke, 2019, s. 880). Temel araştırma soruları çerçevesinde elde edilen verilere bağlı olarak temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Katılımcılar

Çalışmanın örneklemini Türkiye’de yaşayan, kurum aracılığıyla ve birlikte evlat edinmiş, evlat edinme süreci tamamlanmış eşler oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan aileler, TMK’nin 309 veya 311. maddeleri doğrultusunda evlat edinmiş olup aynı Kanun’un 314. maddesi uyarınca evlat edinme işlemi mahkeme kararına bağlandıktan sonra çocuğun nüfus kütüğüne kaydolmuş ailelerdir. Evlat edinen eşlerin süreçteki deneyimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında yorumlanması alt amacını taşıması nedeniyle çalışmaya, birlikte evlat edinen eşler dâhil edilmiş olup tek başına evlat edinen bireyler dâhil edilmemiştir. Çalışmaya dâhil edilme ölçütleri; birlikte evlat edinmiş aile olmak ve evlat edinme süreci hukuki olarak tamamlanmış olmak olarak belirlenmiştir. Dışlama ölçütleri ise tek başına evlat edinmiş olmak ve evlat edinme süreci yasal olarak devam eden aile olmak biçiminde tanımlanmaktadır.

Araştırma kapsamında öncelikle araştırmacının yakın ve ulaşılması kolay kişiler arasından kolayda örnekleme (Malhotra, 2004, s. 321) yöntemiyle ulaştığı evlat edinmiş iki aileyle dört pilot görüşme yapılarak eklenmesi gereken yeni sorular netleştirilmiş, görüşme sorularının amaca uygunluğu test edilmiştir. Evlat edinmiş yeni eşlere ulaşılmasını sağlaması bakımından elverişli olan kartopu yöntemiyle (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 135) pilot görüşmelerin yapıldığı aileler aracılığıyla 8 yeni aileye ulaşarak 16 ebeveynle görüşülmüştür. Örneklemin büyüklüğü, katılımcılarla yapılan görüşmelerin yeni tema gelişimine yol açmadığı noktada veri doygunluğuna ulaşılarak belirlenmiştir (Francis vd., 2010, s. 1229).

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri kimlik bilgilerinin gizliliğini korumak amacıyla doğrudan aktarımlarda yalnızca cinsiyet ve yaş bilgisiyle sınırlandırılmıştır. Katılımcılar yaşları bakımından incelendiğinde erkeklerin 38-54 yaş aralığında kadınların ise 39-52 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Katılımcılar memleketlerini Marmara, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Ege ve Karadeniz Bölgesi illeri; ikamet ettikleri illeri ise 2 aile Marmara, 2 aile Ege, 1 aile Güneydoğu Anadolu, 1 aile Doğu Anadolu ve 1 aile Akdeniz Bölgesi illeri olarak belirtmektedir. Katılımcıların eğitim ve mesleki durumları incelendiğinde; 5 lise mezunu, 5 ön lisans ve 5 kişinin lisans ve 1 kişinin yüksek lisans mezunu olduğu; 6 katılımcının çeşitli kamu kurumlarında memur, 2 katılımcının öğretmen, 7 katılımcının kamu ve özel sektörde işçi olarak görev yaptıkları, 1 katılımcının ise çalışmadığı, kendisini ev hanımı olarak ifade ettiği görülmektedir.

Görüşme Formunun Oluşturulması

Görüşme formu araştırmacı tarafından konuya ilişkin alan yazını taranıp, akademisyen/uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Araştırma soruları ve çalışmanın amacına uygunluğu tekrar tekrar değerlendirilerek oluşturulan ve 4 pilot görüşmeyle netleştirilen görüşme formu, katılımcıların deneyimlerini derinlemesine ifade edebileceği 9 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Soruların yönlendirici, örseleyici ifadeler içermemesine dikkat edilmiştir. Bir görüşme sorusu içinde birden fazla sorunun tek seferde sorulmamasına dikkat edilerek cevapların ardından takip ve sondaj soruları yöneltilmiştir (Patton, 2018). Görüşme formu; katılımcıların demografik bilgileri, evlat edinme başvuru sürecine dair deneyimleri, süreçte sosyal çevrenin etkisi, cinsiyet rolleri bağlamında sosyal çevrenin yaklaşımı, evlat edinme sürecine ilişkin kaygılar, meslek elemanlarına dair deneyimler, hukuki sürece dair zorluklar,

biyolojik aileyle temasa bakış, evlat edinme sistemleri hakkındaki görüşler ve sürece dair önerilerini aktarmalarına uygun biçimde hazırlanmış dokuz temel sorudan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci ve Sınırlılıklar

Veriler, araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuş açık uçlu sorular içeren yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla 2024 yılı Mayıs-Temmuz döneminde toplanmıştır. Görüşme randevuları katılımcıların uygun olduğu zaman dilimi ve tercihlerine göre planlanarak tüm görüşmeler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Farklı illerde ikamet eden katılımcıların 10'u görüşmeyi telefonla gerçekleştirmeyi tercih etmiştir. Altısı yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler katılımcıların tercih ettiği saatte evlerinde ve araştırmacının ofisinde gerçekleştirilmiştir. Telefonla yapılacak görüşmeler öncesinde katılımcıların her biriyle bir ön görüşme yapılarak tanışma ve çalışmanın içeriği paylaşılmıştır. Talep eden ailelerle görüntülü görüşme gerçekleştirilerek araştırmacıya güven duymaları sağlanmıştır. Katılımcıların görüşmeler sırasındaki duygusal tepkileri empatik geri bildirimlerle desteklenerek görüşmeyi engelleyecek bir duygu tetiklemesi yaşanması minimize edilmeye çalışılmıştır. Görüşmeleri kesintiye uğratan herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır. Görüşmeler ortalama 30-35 dakika sürmüştür. Bilgilendirilmiş onam dâhilinde ses kaydı alınan görüşmelerin deşifre edilmesiyle 70 sayfalık veri elde edilmiştir. Görüşmelerin bir kısmının telefon aracılığıyla gerçekleşmesi, yüz yüze iletişimin etkililiğiyle kıyaslandığında çalışmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Çalışmanın güçlü yönü ise katılımcıların görüşmelere istekli şekilde katılmaları ve soruları samimiyetle yanıtlamaları olarak değerlendirilebilir.

Etik

Araştırma öncesinde Etik İlkeleri ve Etik Kurulundan 2024/04-3 tarih ve E.5344 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Evlat edinme işlemi tamamlanan aile ve çocukların Adalet Bakanlığı ya da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurum/kuruluşlarla devam eden bir hizmeti bulunmadığından ve örnekleme ulaşmak için söz konusu kurum/kuruluşlarla iş birliği yapılmayacağından çalışma kapsamında kurum/kuruluş izni alınmamıştır. Görüşmeler öncesinde katılımcılara çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında detaylı bilgi verilerek onay alınmıştır. Tümü araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların onayı alınarak ses kaydı yapılmıştır. Araştırma ve yayın süreci boyunca katılımcıların kişisel bilgi ve kimlikleri hakkında gizliliğin korunmasına titizlikle uyulacağı taahhüt edilmiştir. Görüşmelerde evlat edinilen çocuğun kimliği hakkında bilgi alınmamış olup katılımcıların kimlik bilgileri de gizli tutulmuştur.

Veri Analizi

Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından Microsoft Word belgesine deşifre edilerek, veriler tema ve alt temalar çerçevesinde kategorileştirilerek yorumlanmıştır. Tümevarımsal tematik analiz yöntem basamaklarının takip edildiği çalışmada, toplanan veriler, belirlenen temalar çerçevesinde titizlikle okunarak tekrar eden örüntülere ilişkin ilk temalar oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından temaların kodlanmasının veri içeriğiyle uyumu değerlendirilerek öne çıkan temalar belirlenmiş ve netleştirilmiştir. Temalara uygun çarpıcı ve doğrudan alıntılarla metin desteklenmiştir. Veriler dikkatli biçimde tekrar okunarak verilen cevaplar çerçevesinde alt temalar, ortak vurgular ve önemli boyutlar ortaya çıkarılmış, son olarak elde edilen bulgular alan yazınıyla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bulguları; katılımcıların evlat edinme sürecine başvuru nedenleri, toplumsal etkenler, karar verme süreci, evlat edinme sürecine ilişkin kaygılar, meslek elemanlarına ilişkin deneyim, hukuki sürece dair deneyim, biyolojik aile ile temasa bakış, evlat edinme modellerine bakış olmak üzere sekiz tema altında değerlendirilmektedir.

Tablo 1

Temalar ve Alt Temalar

<i>Temalar</i>	<i>Alt Temalar</i>	<i>Tekrar Sayısı</i>
Başvuru Nedeni	İnfertilite	16
Toplumsal Etkenler	Sosyal baskı hissedenden	11
	Sosyal baskı hissetmeyen	5
	Sosyal destek alan	14
	Sosyal destek alamayan	2
	Kadının (eşin) talebi	12
Karar Verme Süreci	Ortak karar	4
Sürece İlişkin Kaygılar	Biyolojik ailenin çocuğu talep etmesi	7
	Koşullarımın yetersiz bulunması	2
	Hukuki sürecin uzaması	3
	Çocuğun tepkisi	4
Meslek Elemanlarına İlişkin Deneyim	Olumlu	14
	Olumsuz	2
Hukuki Sürece İlişkin Deneyim	Olumlu	12
	Olumsuz	4
Biyolojik Aileyle Temasa Bakış	Olumsuz	16
Açık Evlat Edinme Sistemine Bakış	Olumsuz	16

Tema 1. Başvuru Nedeni

Katılımcıların “evlat edinme başvurusu yapmaya nasıl karar verdiniz? sorusuna verdikleri yanıtlar, tüm eşlerin uzun yıllar süren tıbbi tedavilere rağmen doğal yollardan çocuk sahibi olamamalarını ifade eden infertiliteye bağlı olarak evlat edinmeye başvurduklarını göstermektedir. Evlat edinmede tek neden olmasa da en sık karşılaşılan neden infertilitedir (Bahçıvan Saydam, 2014, s. 68).

“Bu fikrin olgunlaşması biraz zaman aldı. Şimdi sorsanız hiç beklemeden ve bir an bile düşünmeden evlat edinmeyi isterdim” (K14, Kadın, 47).

“Vallahi benim aklım olsaydı 20 sene önce alırdım. Erken alırdım... o zaman olsaydı şimdi evlenme çağına gelmişti” (K1, Erkek, 52).

“Keşke çok önceden başvursaydık şu an çocuk büyümüştü. Çünkü zaman aleyhimize işliyor. Ben şu an 38 yaşındayım. Evladım 1 buçuk yaşında... O yirmi yaşına geldiği zaman ben altmış yaşında olacağım. Daha dinç olacaktım yani. Altmışta ben ne hâlde olacağım kim bilir” (K5, Erkek, 38).

Katılımcılar, tıbbi tedavilerden sonuç almayı bekledikleri uzun yıllardan sonra evlat edinme sürecine daha evvel girmiş olmayı istemektedir. Bazı katılımcılar çocuklarıyla aralarında oluşan yaş farkının ilerleyen yıllarda sorunlar yaratabileceği düşüncesi, çocuğun ihtiyaçlarına yetişmekte zorlanma, yaşam deneyimlerine ortak olamama kaygısı ve iki katılımcı da başka bir çocuğu daha evlat edinebilmek için sürece daha evvel girmiş olmayı istediklerini ifade etmiştir.

“Biz 10 yıl bebek hasreti çektik. Çok ciddi tedavilerdi, işte şunlardı bunlardı, evlat edinmeyle ilgili tek pişmanlığım keşke daha önce yapsaydım ve bir tane daha alsaydım... Ve bir tane daha kardeşi olsaydı, onu çok isterdim” (K16, Kadın, 41).

“Benim elimde olsaydı keşke benim biraz daha yaşımla genç olsaydı, ben üç dört tane daha çocuğa yuva açmak isterdim yani evimde... Yaşımla uygun olsaydı” (K4, Kadın, 52).

Eşler 10 ila 20 yıl gibi uzun yıllar çocuk sahibi olmak için çaba gösterdikten ve tıbbi yollara başvurduktan sonra sonuç alamadıkları noktada son çare olarak evlat edinme sürecine girmişlerdir. Ersoy ve Tokur (2024) ve Tezel vd.nin (2018, s. 24) çalışmasında da benzer şekilde biyolojik olarak çocuk sahibi olmayan ailelerin bir çocuğun bakımını üstlenmeye karar verme nedenlerinin başında ebeveyn olma konusunda yaşanan zorluklar ve tedavi süreci sonrasında artık çocuk sahibi olamayacaklarına kanaat getirmiş olmaları gösterilmektedir.

Tema 2. Toplumsal Etkenler

Sosyal baskı

Katılımcılar “biyolojik olarak çocuk sahibi olamamanız nedeniyle sosyal çevrenin baskısını hissettiniz mi?” sorusuna verdikleri yanıtlarda kendilerini olumsuz etkileyen pek çok yaklaşımla karşılaştıklarını ifade etmektedirler.

“Çok oluyordu da işte o yüzden iyi ki de almışız diyorum. Şimdi sesleri kesilmiş” (K1, Erkek, 52).

“Erkeklerle pek fazla böyle bir şey yaşatmıyorlar ama kadınlara birazcık bunu bir eksiklik olarak... yani böyle küçük bir yerdesin... nasıl anlatayım, sorgulama gibi hani altından başka şeyler çıkartmak gibi ya da onu bir eksiklik gibi. Bu bir eksiklik değil” (K12, Kadın, 43).

“Tedavi ol. Niye olmuyorsun, çocuğun neden olmuyor, sen mi kısırsın eşin mi kısır?” gibi baskıcı kelimelerle karşılaşmıştım... Gençsin, niye boşanıp evlenmiyorsun? Çocuğun olsun gibi cümlelerle de karşılaştım... Yer de çok önemli, Doğu Anadolu Bölgesi'ndesiniz. İster istemez bu tür baskıcı cümleler çok karşınıza çıkabiliyor” (K2, Kadın, 42).

“Neden tedaviye gitmiyorsun? Yaşınız ilerliyor, sonra olmaz. İşte parayı düşünmeyin.” falan filan gibisinden. Yok şurada şu doktor var, yok burda bu var. Tabii ki olumsuz yani psikolojimizi bozacak konuşmalar oluyordu” (K6, Kadın, 39).

“Bire bir kendi ailemden yani babamlardan ya da yakın çevremden böyle bir sorun yaşamadım ama tanıdıklar, uzak akrabalar tarafından tabi bu tür problemleri yaşadık... Yani bu bizi bi dönem rahatsız etti, o tür şeylere muhatap olmamak için ortamı terk ettiğimiz durumlar bile oldu” (K15, Erkek, 44).

“Kadın olarak da evet hissettim, yani bazı özel şeyler bile oluyordu... özel hayatınıza müdahale edecekleri tavsiyelerde bile bulunuyorlardı. Bu çok rahatsız edici bi şeydi... Özellikle şey burda çocuğun çok önemsendiğini biliyorum Doğu coğrafyasında. Böyle sürekli aa! niye olmuyor, çocuksuz olmaz, bu yorucu ve yıpratıcıydı, çok üzücüydü (Derin bir soluk)” (K16, Kadın, 41).

Katılımcıların büyük bir kısmı biyolojik olarak bir çocuğa sahip olamamaları nedeniyle sosyal yaşamlarında rahatsız edici sorular ve önerilere maruz kaldıklarını ifade ederek sosyal baskı hissettiklerini belirtmektedir. Özellikle kadın katılımcılar daha fazla rahatsız edici soru ve tutuma maruz kaldıklarını ifade ederken kadın olmalarının, yaşadıkları coğrafyanın ve ilçe, köy gibi küçük yerleşim birimlerinde yaşamının baskıyı artıran faktörler olduğunu vurgulamışlardır. Benzer bulgulara farklı çalışmalarda da değinilmektedir (Örnek, 2000, s. 132; Topdemir Koçyiğit, 2012, s. 30).

Baskı hissetmediğini belirten bir katılımcı bu durumu yaşadıkları coğrafya ve kültürün yaklaşımı ile ilişkilendirirken diğer bir katılımcı ise çevresindeki insanların farkındalığına bağlamaktadır.

“Yok, hiç öyle bir baskı yoktu çevremde; zaten Ege’de yaşıyoruz. Hani yani Allah vermediyse yapacak bir şey yok... Yani öyle bir olumsuz kimseden hiçbir şey duymadım. Herkes destek çıktı bana üzülme diyen” (K10, Kadın, 39).

“Yok olmadı... Ben çevremdeki insanlar genelde şey insanlar yani (farkındalığı olan) farkındalığı olan insanlar çevremdeki insanların olmadı” (K7, Erkek, 49).

Araştırmalar çocuksuz aile olmanın sorumluluğunun kadınlara yüklendiğini, kadınların infertiliteden erkeklerden daha fazla etkilendiğini, çalışmamızda da vurgulandığı gibi herkesin birbirini tanıdığı küçük yerleşim yerlerinde kadınlara yönelik sosyal baskının yoğun olduğunu göstermektedir (Topdemir Koçyiğit, 2012, s. 36; Yılmaz ve Kavak, 2019, s. 380; WHO, 2020; Sırma ve İpek, 2023). Çalışmamızda az da olsa erkek katılımcılar da sosyal baskıya maruz kaldıklarını ifade etmekle birlikte kadınların bu süreçten daha dramatik biçimde etkilendikleri görülmektedir.

Sosyal destek

Katılımcıların neredeyse tamamı, evlat edinme sürecinde sosyal desteği anne, baba, kardeş gibi birinci dereceden aile üyeleri ve yakın arkadaşlarından aldığını belirtmektedir. Yalnızca bir katılımcı ailesinden süreç boyunca destek alamadığını ifade etmektedir.

“Şöyle söyleyeyim, öncelikle benim annem kesinlikle hiç desteklemiyordu. Hiç istemiyordu. Eşimin de babası çok sıcak bakmadı. Açıkçası onlara söylediklerimizde “Ne gerek var? gayet güzel bir hayatınız var filan diye söylediler. Ama bizim tabi kararlı olduğumuzu görünce onlar da sonraki süreçte evlat edinene kadar yani tam desteklerini hissetmedik açıkçası” (K16, Kadın, 41).

İnfertilite tedavisinin çiftler için stresli, yıpratıcı ve uzun zaman alan bir süreç olması (Güner Emül ve Avşar, 2021, s. 96) evlat edinme kararında eşlerin yaşadıkları sıkıntılara tanıklık eden birinci dereceden aile üyeleri ve yakın arkadaşları tarafından desteklenmesini etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Evlat edinme sürecinde aile ve yakın arkadaşların komşu, akraba gibi ikincil sosyal çevreye göre daha destekleyici davrandığı görülmektedir.

“Evet, aile dersen hepsi, hepsi okey verdi, hiçbir tanesi yok demedi. Ailelerden tarafta hiçbir sıkıntı yok” (K1, Erkek, 52).

“Yani çok şükür ki kendi ailem de eşimin ailesi de çok güzel karşıladılar, çocuğu benimsediler” (K2, Kadın, 42).

“Gayet olumlu yaklaştılar. Zaten, o süreçte, benim çocuk sahibi olma sürecimde nasıl yıprandığımı gördüler. Gerçekten çok zor bir süreçti” (K8, Kadın, 45).

Katılımcıların bazıları sosyal çevrenin tepkilerinden çekindiği için başvuru sürecini ailesi veya aile dışındaki sosyal çevreden gizli tuttuklarını ifade etmektedir.

“Biz işte bu tepkinin nasıl olduğunu bilemediğimiz için her şey bittikten sonra açıklamak durumunda kaldık... benim bu noktada ailem nasıl karşılar, nasıl bir cevap verir, bu durumu kestiremediğim için ben bu işlemler bittikten sonra böyle böyle bir durum var diye” (K3, Erkek, 49).

“Şöyle, ben çok fazla kimseye söylemedim. Sadece ailem işte. Ben aileme söyledim, birkaç yakın arkadaşına söyledim... hani etkilenmek istemedim yani olumsuz konuşurlarsa diye” (K6, Kadın, 39).

“Şöyle, biz çok fazla kimseye başvurduğumuzda söylememiştik. Sadece çok yakın bir arkadaşımıza söylemiştik” (K7, Erkek, 49).

Bazı katılımcılar evlat edinme kararını, ailesinin tepkisinden çekinerek ya da aile dışındaki sosyal çevrenin vereceği tepkilerin kendilerini olumsuz etkileyebileceği düşüncesiyle sonuçlandıktan sonra açıklamışlardır. Avcı'nın (2019, s. 57) çalışmasında da evlat edinen ve koruyucu ailelerin benzer şekilde karşılaşabilecekleri tepkilerden dolayı başvuru sürecini çevrelerinden gizledikleri belirtilmektedir.

Tema 3. Karar Verme Süreci

Katılımcıların “Karar verme sürecinde sizi etkileyen olay/durum ya da kişiler oldu mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar kadınların evlat edinme isteğini öncelikle dile getirdikleri, erkek katılımcıların ise evlat edinme sürecine eşlerinin talebi üzerine girdiklerini göstermektedir.

“Şimdi bu konuda önleyici, tetikleyici faktör aslında eşim. Bu konuya hem daha öncesinden hâkim olması hem istekli olması, biyolojik olarak da bizim çocuğumuzun olmaması... Bütün bu etmenler; eşim evlenmeden önce de kendisi bana evlendiğimizde de söylemişti” (K3, Erkek, 49).

“Valla ilk önceleri eşim söyledi. Ben sıcak bakmıyordum pek. Yapabilir miyiz, yapamaz mıyız yani bu kolay bir şey değil yani” (K5, Erkek, 38).

“Aslında tedavi sürecinde ben düşündüm. Yani o süreçte hem tedaviyi ilerletip hem başvurmayı, evlat edinmek için başvurmayı düşündüm. Eşim sadece tedavi sürecinde yani ikisini bir arada yürütmeyelim diye biraz çekindi o” (K6, Kadın, 39).

“Eşim önce düşündü, eşim düşündü. Evet doğru, eşim geldi. Ben de kabul ettim. Yani gittik başvurumuzu yaptık” (K9, Erkek, 40).

“Evlat edinme süreci benim için çok uzun süredir aklımda olan ama eşimin düşünmediği bir durumdu... sonra eşim de evlat edinme sürecini, evlat edinme kararını verdi” (K16, Kadın, 41).

Katılımcıların ifadeleri, evlat edinme fikrinin öncelikle kadınlardan geldiğini, erkeklerin ise bir süre bu fikre mesafeli durduklarını, kadınların eşlerini zaman içinde sürece hazırladıklarını göstermektedir (Ersoy ve Tokur, 2024). Başvuru sürecinde kadınların daha istekli olmaları ve aktif rol oynamaları, çalışmamızın “sosyal baskı” başlığı altında da belirtilen ve başka çalışmalarda da vurgulanan (Nazik, 2016, s. 231; Höbek Akarsu ve Kızılkaya Beji, 2021, s. 265), çocuk sahibi olma konusunda sosyal baskının daha çok kadınların üzerinde yoğunlaşmasına bağlı olarak çözüm arayışına girmeleriyle açıklanabilir.

Tema 4. Sürece İlişkin Kaygılar

Katılımcılara “evlat edinme sürecine ilişkin kaygılarınız oldu mu?” sorusu sorulduğunda biyolojik ailenin onayından vazgeçmesi ve çocuğu talep etmesi, ekonomik kaygılar, hukuki sürecin uzaması ve çocuğun süreçten olumsuz etkilenmesine dair kaygılarını dile getirmişlerdir.

“Tabi şu an anne baba kesinlikle istemiş olsa bile, ıslak imzaları vermiş olsa bile insanoğludur. Yarın bir gün bunun fikrinin değişmeyeceği ve çocuklarının peşine düşmeyeceği... fotoğrafını gördüğünde bütün fikrinin değişmeyeceği ve bana ve çocuğa öncelikle çocuğa ve sonra bana çok büyük zararlar vereceği konusunda tereddütlerim var” (K3, Erkek, 49).

“Kaygılandırıran durumlar ailenin çocuğu evlat edindirmekten vazgeçmesi. Ya da sürecin daha da uzaması” (K8, Kadın, 45).

“Alamamak gibi mesela; mahkeme sonucu, ondan sonra aldıktan sonraki süreç. Mesela ailesi ya ‘Yok.’ derse ya itiraz ederse... Ondan sonra mesela ilerideki, ileride mesela, yarın bir gün çocuğumuzun karşısına geçip ‘Biz senin annen babanız.’ demesi. Mesela bunlar beni kaygılandırıyordu” (K4, Kadın, 52).

Evlat edinen aileler, çocuğun biyolojik ailesine dönmesine yönelik kaygılarını dile getirirken yaşadıkları endişe, beden dillerine yansımaktadır. Çocuğun biyolojik ailesine dönmesi durumunun düşük veya yüksek bir ihtimal olarak varlığını koruması, katılımcıların kaygılarının şiddetini artırmaktadır. Çocuğun biyolojik aileye dönme ihtimali karşısında ailelerin kaygıları, benzer şekilde koruyucu ailelerle yapılan çalışmalarda da dile getirilmektedir (Yıldırım Alp ve Hız, 2020, s. 196; Tezel vd., 2018, s. 29). Grotevant vd. (1994, s. 125) çalışmasında, bulgunun aksine biyolojik aileyle doğrudan temasta bulunan ailelerin biyolojik ailenin çocuğu geri almaya çalışmasından daha az kaygı duyduklarını ifade etmektedir.

“Bir pürüz, hani ‘Sen asgari ücretlisin. Sana çocuk vermeyiz. Sen özel sektörsün, işten çıkma durumu’ Evet, iş garantisi yok gibi korkular vardı. O korkular vardı” (K5, Erkek, 38).

“Acaba yeterli olacak mı, neye yeterli diyecekler, neye yetersiz diyecekler? Hani tamam imkânlarım var ama yeterli bulunacak mı?” (K12, Kadın, 43).

“...çocuğa evlat edindiğimizi nasıl söyleyeceğiz, nasıl anlatacağız?... Veya işte hani böyle

izlersiniz ya bu dizilerde filmlerde falan orada. Hani sonradan aslında başkasının çocuğu olduğunu öğrenip ailesine tepki gösteren falan gibi öyle aklıma öyle şeyler de gelmişti” (K7, Erkek, 49).

“Ya illaki vardı. Benim lise çağlarındayken bir arkadaşım vardı; evlatlıktı kendisi. Annesine babasına çok kötü davranıyordu. Ondan yana çok ön yargılıydım” (K9, Erkek, 40).

“Endişem korkularım şöyle vardı; hani daha üstümüze alma süresi nasıl olur, nasıl gider, öyle... İkincisi de şimdi hani söyleyeyim mi söylemeyeyim mi o şeyi başladı bizde. Daha söylemedik” (K10, Kadın, 39).

“Bir süre sonra kendisiyle birlikte problemleri de büyüyor. Daha sonrasında evlat edinilmiş bi çocuk olduğunu öğreniyor. Bununla ilgili ergenlik döneminde sıkıntılar var, ben bu sıkıntıları biliyordum ve benim için gerçekten kafamda büyük soru işaretlerim vardı” (K15, Erkek, 44).

“...Yani ailenin bize ulaşma durumu benim için çok büyük, çok ciddi bir kaygı. Bebeğimize ilerleyen yıllarda söyleyeceğiz hani uygun olan yaşına geldiğinde ... Ondan sonraki süreç, onun o soruları beni çok kaygılandırıyor...Bebeğimin bana karşı olan anne sevgisinde azalma olur mu diye o çok beni kaygılandıran bir durum yani. Bebeğim annesine ulaşmak ister mi?... en büyük kaygım da bebeğimin kalbinin kırılması. Kendini aidiyetsiz hissetmesi” (K16, Kadın, 41).

Bulgular, katılımcıların öncelikli ve devam eden kaygısının ilerleyen süreçte biyolojik ailenin çocuğu talep etmesi üzerinde yoğunlaştığını göstermekle birlikte evlat edinme sürecinde iş, ev ve ekonomik koşullarımız yeterli bulunur mu, hukuki süreç uzar mı? gibi kaygılar taşıdıklarını göstermektedir. Ancak evlat edinme sürecinin tamamlanmasıyla bu kaygılarını geride bıraktıkları görülmektedir. Biyolojik ailenin çocuğu talep etmesi ve çocuğun süreci öğrendiğinde göstereceği tepkilerin ise hâlihazırda katılımcıları en çok kaygılandıran ve gelecekte de devam edecek kaygılar olduğu söylenebilir. Benzer çalışmalarda da özellikle evlat edinen annelerin en büyük korkusunun çocuklarının evlat edinildiği gerçeğini öğrendiğinde biyolojik anne babayı bulmaya çalışması ve kendilerini terk etmesi korkusu olduğu belirtilmektedir (Bahçıvan Saydam, 2014, s. 69; Çetin, 2022, s. 39). Bu durum çalışmamızda da ebeveynleri kaygılandıran en önemli konulardan biridir.

Tema 5. Meslek Elemanlarına Dair Deneyim

Evlat edinme sürecinde sosyal hizmet sunumu yapan meslek elemanlarıyla yaşadığınız deneyimi nasıl değerlendirirsiniz? sorusuna katılımcıların büyük bir kısmı olumlu düşünce ve duygularla karşılık vermektedir.

“Sağ olsun hiçbir şekilde bir sıkıntı yaşamadık, bir problem yaşamadık. Aksine destekleri çok oldu. Bilgilendirmeleri, yönlendirmeleri, her türlü yardımlarından faydalanmış olduk. Hâlâ da evlat edinme süreci bitmiş olmasına rağmen bağımlı koparmayı düşünmüyorum. Çocuğumla ilgili sıkıntılar, sorunlar, herhangi bir şey olursa onlara danışacağım diye de söylemiştim” (K2, Kadın, 42).

“Bizim de en büyük avantajımız, şansımız diyeyim, Allah’ın bize bir lütfu diyeyim, artık ne dersiniz deyin, şu an ilk bu çocuklara sahip olduğumdaki hocalarımla karşılaşmış olmam. Bizi çok doğru yönlendirdiler” (K3, Erkek, 49).

“Oradaki insanların bizi çok güzel yönlendirmesiyle oluştu her şey. Nasıl yapacağımızı, nasıl ilerleyeceğimizi, nasıl davranacağımızı... Çünkü neden, çocuklarımızın geleceğini de düşünmek zorundalar onlar. O yönde çok güzel ilerledik. Bizim için çok değerli insanlar, evet” (K4, Kadın, 52).

“Memur arkadaşlar da gerçekten çok ilgilendiler. Çok böyle kibar, şeydiler yani. Bu sürecin bitmesine bir yandan üzüliyoruz... Yani sürecin bitmesi benim adıma eşimi bilmiyorum da biraz burukluk oldu yani. Yine biraz gidip gelmeler olsa güzel olurdu diye düşünüyorum” (K5, Erkek, 38).

Katılımcıların evlat edinme sürecinde meslek elemanlarının destekleyici yaklaşımı ve doğru yönlendirmeleriyle sürecin sorunsuz tamamlandığını ifade ettikleri görülmektedir. Bir çocuğa bakım vermek üzere onay alan bireylerin belirsiz ve uzun süren bir süreci kolaylaştırıcılar ve zorluklarla eşsiz bir şekilde deneyimledikleri, ebeveynlik özelemlerinin giderilmesinden dolayı duydukları minnettarlığı diğer çalışmalarda da dile getirdikleri görülmektedir (McKay ve Ross, 2010, s. 607; Foli vd., 2017, s. 490).

“Gayet iyi geçti çünkü işini bilen dikkatli bir kişiyle biz, uzmanla, sosyal hizmetler uzmanıyla işi yürüttük. Gayet dikkatliydi” (K7, Erkek, 49).

“Çok yardımcı oldular. Çok rahatlatıldılar bizi. Her konuda açıklayıcı oldular açıkçası. Ne yapmamız gerektiğini, ileride ne yapacağımızı, o süreçte nasıl bir şey yaşayacağımızı, hepsini açıklayıcı bir şekilde anlattılar ve çok iyiydi. Ben çok memnun kaldım açıkçası. Karşılaşılabilecek olumlu, olumsuz bütün her şeyi anlattılar yani, çok netlerdi. Bizi de aslında rahatlatan biraz o oldu” (K8, Kadın, 45).

“Sosyal Hizmetler'deki arkadaşlar, çalışanlar çok anlayışlı, çok farklı bir yerdeler. Yani biz gittik, başvurduk. O kadar bizi güzel ve tebessümle karşıladılar ki. Zaten bizi o bile fazlasıyla tetikledi. Yani orda hiç bunalmadan, hiç sıkıştırılmadan bir sürecimiz oldu... Yani böyle evrak doldurmada ne yapacağımızı adım adım bizi hep destekleyerek adım adım bize önderlik ederek yardımcı oldular. Bu da bizi açıkçası çok motive etti” (K16, Kadın, 41).

Ebeveynlerin evlat edinme sürecinde meslek elemanlarından aldığı danışmanlığın süreci kolaylaştırıcılığı farklı çalışmalarda da vurgulanmaktadır (Atkinson ve Gonet 2007, s. 96; Çetin, 2022, s. 50). Katılımcılar meslek elemanlarıyla gelecek süreçte de iletişimi sürdürmek ve destek almak istediklerini ifade etmektedir. Aksi bulguları işaret eden bir çalışmada evlat edinen ailelerin çocuklarını üzebileceği veya ebeveyn olarak bağımsızlıklarını tehlikeye atabileceği endişesiyle, evlat edinme sonrası profesyonel desteğin özellikle ev ziyareti biçiminde devam etmesini istemedikleri belirtilmektedir (Rushton, 2003). Yalnızca bir çift, süreç boyunca görevli meslek elemanının ilgisiz tavırlarından rahatsızlık duyduklarını dile getirmektedir.

“Atandığı ili beğenmediği için süreci ağırdan alan, böylesi kutsal bir yola çıkmış olmanıza rağmen sizi karşılarlarken neredeyse “gel vazgeç” dercesine işin olmazlarını önünüze seren, yaşadığınız yer bir ilçeyse eğer, mesafenin uzunluğundan dolayı ev ziyaretlerini gerçekleştirilmeyen, olaya devlet memuru zihniyeti ile yaklaşan sözde uzmanların (hakkıyla yapanlara saygım sonsuz) eline düşebiliyorsunuz. Biz de ne acıdır ki ilgisizliğinden dolayı kurum tarafından atanan uzmanımızı şikâyet etmek zorunda kaldık” (K13, Erkek, 54).

Katılımcının hizmet almaktan memnun kalmadığını dile getirirken, hak ettiği hizmete dair farkındalık içinde olduğu ve daha iyi bir hizmet alabilmek için hak arama sürecine girme bilincine sahip olduğu söylenebilir.

Tema 6. Hukuki Sürece Dair Deneyim

Katılımcılar “hukuki süreciniz nasıl geçti, zorluklar yaşadınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtlarda çoğunlukla sürecin hızlı ve sorunsuz sonuçlandığını ifade ederken iki çift mahkeme sürecinde yaşadıkları sorunları şöyle ifade etmektedir:

“Üzülerek söylemeliyim ki biz yavrumuzun bütün yasal haklarını üzerimize alabilmek için açtığımız dava sürecinde yaşadığımız ilçeye atanmış bir hâkimin tabiri caizse gazabına uğradık” (K14, Kadın, 47).

“Biz davamıza bakan hâkime, yavrumuzun dosyasında yer alan “valilik kararıyla evlat edinme sürecinde biyolojik ailenin rızası gözetilmeksizin evlat edinilebilmesine...” hükmünü bir türlü kabul ettiremedik. Pandemi dönemi olmasına rağmen karşı taraf için yeniden kurum adına kayyum atanmasına, biyolojik ailenin rızasının yeniden göz önünde bulundurulmasına, davanın seyri için başvuruda bulunan ailenin ekonomik durumunun yeniden incelenmesine ki bu zaten başvuru süresince kurum tarafından sürekli yapılıyor” (K13, Erkek, 54).

Mahkeme sürecinde ailenin rahatsızlık duyduğu durum, biyolojik ailenin rızası aranmaksızın valilik kararıyla evlat edinilmesine ilişkin taleplerinin kabul edilmemesidir. Bu talep kanunen mümkün görünmemektedir. TMK’de (2001) “Rızanın Aranmaması” başlığı altında madde 311’de biyolojik ailenin kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyor veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa ikinci olarak küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği hâllerin tespit edilmesiyle mahkeme kararıyla gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Aynı başlık altında “Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir. Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir” (madde 312) ifadesiyle, mahkemenin ileride ortaya çıkabilecek, çocuğu ve evlat edinecek aileyi olumsuz etkileyebilecek bir durumun yaşanmaması için biyolojik ailenin rızasının netleştirilmesini gerekli bulduğu görülmektedir. Koçoğlu (2019, s. 23) küçüğün evlat edindirilmesine yönelik dava ile ana babanın rızasının aranmaması davasının birlikte açılması yerine rızanın aranıp aranmayacağına yönelik davanın evlat edinmeye ilişkin davadan önce açılmasıyla henüz ana baba kavramlarını algılamayacak kadar küçük olan çocuğun rızanın aranmaması davasında ret kararı çıkması hâlinde travmatik bir süreç yaşamaması ve menfaatlerinin korunmasına daha uygun düşeceğini ifade etmektedir.

Temas kurmak istemediği hâlde mahkeme sürecinde biyolojik aileyle karşı karşıya kalan bir diğer aile ise bu deneyimi şöyle paylaşmaktadır:

“Yani orada sıkıntı, mahkeme sürecinde yani ilk celsede zaten bitti ama hâkim biraz garip davrandı, işte annesini babasını çağırdılar. Onlara işte sorular sordular... Yani biraz garip garip sorular sordu. Biraz eleştirdi onları. Yani bize pek de bir şey sormadı. Evet, bizi karşı karşıya getirmiş oldu. “Bu sıkıntılı bir süreç. Neden böyle bir şey yapıyorlar onu da anlamış değiliz. Biz öyle bir şey istemedik tabi. Ama mahkeme özellikle istedi” ... “Ayrı bir yere çek konuş bari. Bizim yanımızda niye o şekilde soruyorsun ki yani? Yani ... günlükken gelmiş çocuk bize. Bir yaşına bir buçuk yaşına gelmiş, mahkeme süreci o zaman olmuş. Yani canımızdan kanımızdan olmuş, diğer tarafa dönüp orda kalksa dese ki ben çocuğumu isteyeceğim, bizi ne duruma sokacak? Hiç düşünmüyorlar yani” (K9, Erkek, 40).

“Yani işte, ailesini, zorluklarımız oldu. Çünkü ailesini gördük mahkemede. Ailesi de vardı. Onları görmemiz gerekiyormuş herhâlde, mecburmuş. Onların da gelmesi gerekiyormuş. O zorlukları çektim hani görmek istemezdim ama hani yapacak bir şey yok, öyleymiş” (K10, Kadın, 39).

Ailenin rahatsızlık duyduğu durum, mahkeme sırasında hâkimin kendilerini biyolojik aileyle karşı karşıya getirmesi ve biyolojik aileye yönelttiği sorular olmuştur. Evlat edinen eşlerin istekleri dışında gelişen bu durum kendilerini oldukça tedirgin etmiştir. Hâkimin, kendilerinin de salonda olduğu sırada biyolojik ailenin, çocuğu bırakma nedenlerini sorgulaması ve bu duruma yargılayıcı bir tutum sergilemesinden rahatsızlık duydukları görülmektedir. Çiftler, hâkimin biyolojik aileyi çocuğun bakımını üstlenme konusunda ikna etmeye yönelik yaklaşımı karşısında yaşadıkları endişe ve korkuyu ifade etmişlerdir.

Tema 7. Biyolojik Aileyle Temasa Bakış

Çocuğunuzun biyolojik ailesiyle temas kurmayı denediniz mi? sorusuna katılımcıların neredeyse tamamı temas kurmayı istemedikleri yönünde yanıt vermiştir.

“Şöyle, ben işim gereği aslında çok kolay ulaşabilirim. Ama istemedim, istemedim. Çünkü kafamda soru soruyu doğuracak. Etki tepkiyi doğuracak. Nasıl diyeyim, bir şeyin sonucu bir şeyin başlangıcı olacak (K3, Erkek, 49).

“Evlat edinmek istediğiniz yavrunuza ait kişisel bilgi dosyası en son süreçte size isteğiniz doğrultusunda veriliyor kurum tarafından. Biz kendi adımıza temel bilgileri haricinde daha fazla detay öğrenmek istemedik ve dosyayı okumadık” (K13, Erkek, 54).

“Ben hiç etmedim. Eşim birazcık etti. Ama bir şekilde tabii ki mahkeme sürecinde elimize bazı evraklar geldi. Evraklarda isimleri gördük, adresleri gördük. Ama kendi adıma merak etmedim, hâlâ da merak etmiyorum açıkçası” (K15, Erkek, 44).

Katılımcıların biyolojik aileyle teması ilişkin ifadelerinin beden dili ve seslerine yansımalarından, kaygı düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aileler için gerek kendileri gerekse çocuğun biyolojik aileyle teması oldukça kaygı verici bir deneyimi ifade etmektedir. Bazı katılımcılar biyolojik aileyi merak etmekle birlikte bilgi almak, araştırmaktan bile rahatsızlık duyduklarını ifade etmektedir. Erkek katılımcılar soruyu daha detaylı cevaplamakla birlikte biyolojik aileyle ilgili bilgi almaya mesafeli durmaktadır. Kadınların ise temas konusunu çok keskin ve devam etmek istemediklerini hissettiren, net ifadelerle karşıladıkları görülmektedir. Kadınların konuya yaklaşımları çalışmamızın “sürece ilişkin kaygılar” başlığı altında dile getirdikleri, özellikle annelerin biyolojik aileyle temasın çocuklarını kaybetmelerine yol açabileceği endişesiyle ilişkilendirilebilir (Bahçıvan Saydam, 2014, s. 69).

“Asla. Hiç istemedim. Hiçbir şekilde çünkü ben onu öyle, şimdi benim karnımdan doğmamış olabilir ama kalbimden doğduğu için hiç yani, onun benim değil de başkasını hiç şey yapmadım, hiçbir zaman. Yani merak etmedim” (K4, Kadın, 52).

“Yok, hayır, kesinlikle. Hatta biz ilk dönemlerde çocuğun kaydı ailenin, annenin bulunduğu yerdedi... Orada biz hemen sırayı iptal ettik. Yani o riski almak istemedik, sırayı iptal ettik” (K6, Kadın, 39).

“Hayır, kesinlikle etmezdim. Ben yani çocuğumun biyolojik ailesini tanımak istemezdim, bu çok zor yani yükü ağır bir şey olduğunu düşünüyorum” (K16, Kadın, 41).

“Hayır hayır. Hiç almadık. (Kim olduğu, ne olduğunu öğrenmek istemediniz.) Hayır hayır, hiç öğrenmek bile istemedik” (K12, Kadın, 43).

İki katılımcı daha sakin ifadelerle biyolojik aileyi merak ettiklerini ifade etmekle birlikte süreç sonuçlanınca merak duygularının ortadan kalktığını ve aileyle temas kurma çabası göstermediklerini belirtmektedir.

“Şöyle, hiç yoktu onunla fakat yolun ortasında bir sıkıntı çıktı. Mahkemede rıza belgesi almakla ilgili. (Evet.) O zaman merak isteğim doğdu. Merak isteğim doğdu ama sonra da artık süreç bitince de çok da şey yapmadım. Merak etmedim” (K7, Erkek, 49).

“Biyolojik aileyle ilgili tabii ki bilimiz var. Merak ettik, sorduk yani. (Ama bir temas olmadı sanırım.) Yok yok. Biyolojik anneyle hiçbir temasımız olmadı açıkçası. Gidip tanışmadık” (K8, Kadın, 45).

Ülkemizde çoğunlukla evlat edinemeyen ailelerin başvurduğu, evlat edinmenin bir basamağı olarak görülen koruyucu aile hizmetinde de benzer şekilde ailelerin, çocuklarla uzun süreli ilişkiler kumak istediği ve çocuğun sevgisini biyolojik aileyle paylaşmak istemedikleri görülmektedir (Dal ve Akbaş, 2020, s. 542). Çalışma kapsamında ebeveynlerin tamamının biyolojik aileyle temas kurma konusunda isteksiz oldukları söylenebilir.

Tema 8. Evlat Edinme Sistemlerine Bakış

Katılımcıların, açık evlat edinme sistemi hakkında bir bilgilendirme yapıldıktan sonra yöneltilen “açık evlat edinme sistemini tercih eder miydiniz?” sorusuna kapalı sistem lehine yanıt verdikleri görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, evlat edinme süreci içinde biyolojik aileyle temas hazır olmadıklarını, bu durumun hem kendileri hem de çocuk için sağlıklı olmayacağını belirtmektedir.

“Yani şu an için benim bilmemem benim için daha mantıklı çünkü belki ülkenin kaldıramayacağı bir durum bu, bilemiyorum ama benim şahsi görüşüm bu. Kendi açımdan ben kaldıramazdım yani. Çocuğun ikilemde kalmasını istemem, nihayetinde benimle yaşıyor ama biyolojik ailesiyle sürekli bir bağının olması da sıkıntı olurdu. Çünkü çocuk ikilemde kalabilir, bocalayabilir” (K2, Kadın, 42).

“Biyolojik aile ile aynı süreçte dava boyunca yüz yüze gelecek olmak beni fazlasıyla rahatsız eder. Kabul etmem” (K14, Kadın, 47).

“Hayır, kesinlikle etmezdim ben. Yani çocuğumun biyolojik ailesini tanımak istemezdim, bu çok zor yani yükü ağır bir şey olduğunu düşünüyorum; hem onlar için hem bizim için çünkü aslında daha önemlisi çocuk için çok ağır bir süreç olduğunu düşündüğümünden böyle bir sistemi asla tercih etmezdim” (K16, Kadın, 41).

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de dile getirilen çocuğun anne babasını tanıma hakkına dair bilgi sahibi olduğu görülen katılımcılar, bu hakkı “büyüdüğünde, reşit olduğunda” ifadeleriyle yetişkinlik dönemine bırakmakta, bu bağlamda çocuğun biyolojik aileyle temasını bir hak olarak gördüklerini belirtmekle birlikte çocukluk döneminde teması, zarar verici bir durum olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuğun biyolojik aileyle temasına ilişkin korkuları ve çocuğun biyolojik ailesini tanıma hakkı arasında ikilem yaşadıkları söylenebilir.

“Çocuk şu an çocuk olduğu için, bu tür şeylerin kafa karıştırıcı olduğunu düşünüyorum kesinlikle” (K11, Erkek 46).

“Kesinlikle istemezdim. (Kapalı sistem mi sizin için daha uygun?) Bu daha uygun. Çocuğum reşit olduktan sonra isterse ailesini görür yani... Evet, zaten 5-6-7 yaşlarında biz ona söyleyeceğiz doğru olanı... O bunu bilerek büyüyecek zaten. Büyüdüğü zaman da ben annemi, babamı merak ediyorum.’ dediği zaman devlette kayıtları var. Onun biyolojik annesi, babası istediği takdirde görüşecekler. Ama ben yetiştirme sürecinde ben sağlıklı, kesinlikle istemezdim. Hayır, yok” (K5, Erkek, 38).

“Bence olmaması daha sağlıklı çünkü çocuklar büyüyünce zaten illaki öğrendikten sonra, illaki ailesini sorgulayacaktır yani hani “Neden ben, neden beni bıraktın?’ Hani büyüdüğünde belki isterler görmek biyolojik ailesini. O zaman ben izin verir miyim, veririm diye düşünüyorum. Çünkü ben kendimi hani onun yerine koyuyorum, ben de hesap sormak isterdim açıkçası. Aslında kapalı olması tabii kapalı olması daha iyi de. Bilmiyorum zaten Türkiye’de de öyle herhâlde” (K10, Kadın, 39).

“Yok, yani yarın öbür gün biz yetiştireceğiz, büyüteceğiz yani yarın öbür gün ailesini merak etmesi yani ailesi de onu onların aracılığı, istemesi lazım... (Tanışmasını istersiniz.) Tabi tabi. Yani yapacak bir şey yok. Sonuçta biyolojik annesi babası” (K5, Erkek, 38).

Katılımcılar, evlat edinme sürecinde biyolojik aileyle temasa sıcak bakmadıklarını, bu durumun çocuğun kendileriyle iletişimini de olumsuz etkileyebileceğini düşündükleri için açık sistemi tercih etmediklerini belirtmektedir. Bazı katılımcılar, evlat edinme sürecinde açık sistem konusunda bireysel olarak endişelerini dile getirmenin yanı sıra toplumsal olarak da açık sisteme hazır olunmadığını düşünmektedirler.

“Açık evlat edinme, ülkemizin sosyokültürel yapısından çok uzak bir kavram. Mevcut yasal prosedürlerde dahi yaşanan yüzlerce sorun varken bir de bütün sürecin karşılıklı iki ailenin yüz yüze geleceği bir ortamda gerçekleşiyor olması bizim ahlaki olgunluk anlayışımızın oldukça uzağında. Ben kendi adıma tercih etmezdim” (K13, Erkek, 54).

“Ben tercih etmezdim böyle bi sistemi. Hani daha gelişmiş ülkelerde belki daha medeni şekilde yürüyodur bu işler ama bizim ülkemizde bunun büyük problemlere yol açacağını düşünüyorum ben. İstismara varacak problemlere yol açacaktır yani biyolojik aile zamanla bu işi bi ranta çevirme yoluna gidebilecektir, maddi talepleri olabilecektir veya işte duyguları sömürme yoluna gidebileceklerdir” (K16, Erkek, 44).

İki katılımcı biyolojik aileyle herhangi bir temasta bulunmamakla birlikte çocuğun temas kurma hakkına saygı duyacakları yönünde görüş bildirmiştir.

“Tabi, bilmesini isterim. Bulmasını isterim ama şu anda benim ona hakkım yok ancak çocuğun kendi talebiyle kendi hakkıyla oluyor bu işler bildiğim kadarıyla. Ben istesem bilgi vermezler yani sonuçta çocuğun bir hakkı olduğunu düşünüyorum ben. Hani hiçbir şey olmasa bile hani annesini bulmasını, görmesini, konuşmasını isterim” (K7, Erkek, 49).

“Çocuğumun önünü kesmek istemem açıkçası. Belki merak edecek yani, asla bağının kopmasını açıkçası istemem. Çünkü gidecek ilerde arama şansı var, merak edecek, öğrendiği zaman gidip tanışması, görmesi, bilmesi, sorgulamasını isterim açıkçası. Onu isteyecek zaten o. Ben asla engel olmam” (K8, Kadın, 38).

Katılımcıların bazıları açık evlat edinmenin sosyal, kültürel bakımdan uygun bir sistem olmadığını, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebileceği ve kendileri açısından da istismara yol açabilecek sonuçlar doğurabileceğini düşünmektedir. Evlat edinme konusundaki güncel eğilimin açık evlat edindirme (Zastrow, 2015, s. 302) olduğu bilinmekle birlikte evlat edinen ailelerin biyolojik ailelerle temastan kaçındıkları, çocuklarının yetişkinlik döneminden önce biyolojik aileyle temasının psikolojik ve davranışsal sorunlara yol açabileceği endişesiyle açık evlat edinme sistemine olumsuz baktıkları görülmektedir. Neil vd. (2011) çalışmalarında, biyolojik aileyle temasın yetişkinler için olumlu gelişmediği durumlarda çocuklar için de yarar sağlamasının pek olası olmadığını belirtmektedirler.

Bulgular çerçevesinde; evlat edinen ailelerin deneyimleri, kaygıları ve sosyal hizmet ihtiyaçlarının yorumlanmasında çalışmanın en temel sınırlılığı, Türkiye’de yalnızca birlikte evlat edinen ve evlat edinme süreci tamamlanmış ebeveynlerin deneyimlerini içermesidir. Bu bağlamda çalışma evlat edinme süreci devam eden veya tek başına evlat edinmiş ebeveynlerin deneyimlerini içermemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışma, evlat edinen çiftlerin başvuru sürecine infertilite nedeniyle, uzun süren tedaviler sonrasında girdiğini göstermektedir. Bu noktada evlat edinmenin, çiftler tarafından tıbbi yöntemlerin sonuç vermediği durumlarda başvurulmuş son çare olarak değerlendirildiği söylenebilir. Oysaki evlat edinme, çocuk sahibi olma imkânı bulunmayan bireylere sunulan bir hizmet olmasının yanında biyolojik aileleriyle yaşamlarını sürdürme koşulları ortadan kalkmış ve kurum bakımı altında yaşamak durumunda kalan çocukların güvenli ve sağlıklı bir aile ortamına kavuşmalarını amaçlayan bir hizmet modelidir. Bu bağlamda evlat edinme hizmeti, durumu evlat edindirilmeye uygun olan çocukla, evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlayarak çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasını geniş bir yelpazede ele alan bir hizmettir (ASHB, 2025). Bu çerçevede evlat edinme hizmet modelinin topluma daha etkili bir biçimde tanıtılması, teşvik edici uygulamaların artırılmasıyla toplumun bakış açısının geliştirilmesi ve daha fazla çocuğun aile ortamına kavuşmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada da öne çıkan bir bulgu olarak anneliğin hâlihazırda kadının birincil rolü olarak görüldüğü toplumumuzda eşlerden hangisinden kaynaklandığı sorgulanmaksızın infertilitenin sorumluluğunun kadına yüklendiği, kadınların sürece ilişkin sorgulamalara daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Kılıç, Apay ve Beji’nin (2011) de vurguladığı gibi başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere Anadolu’nun birçok bölgesinde sıkça rastlanan “kuma” olgusunun en önemli gerekçelerinden biri olarak gösterilen çocuksuzluk, kadınlar üzerindeki toplumsal baskıyı artırabilmektedir. Nitekim çalışmada öne çıkan bir bulgu olarak, kadınların evlat edinme sürecini başlatan aktörler olmasının da bu süreçle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Erkeklerin ise ebeveynlik rolü noktasında kadınlar kadar istekli olmadıkları görülmektedir. Bu çerçevede özellikle ataerkil yapılarda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilincin artırılmasının ve kadınları eğitim, istihdam, sosyal alanlarda güçlendirecek çalışmaların kırsal bölgeleri de kapsayacak şekilde geliştirilmesinin, kadınlar üzerindeki baskıların azaltılmasının yanı sıra erkeklerin babalık rolüne ilişkin sorumluluklarının ön plana çıkmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Evlat edinme sürecinde aile ve yakın çevrenin sosyal desteği önemli olmakla birlikte ailelerin kaygılarının giderilmesi ve çocuğun sağlıklı gelişimi için evlat edinme sonrasında da profesyonel destek ihtiyacının önemi ortaya çıkmaktadır. Başvuru ve mahkeme sürecinden başlayarak evlat edinme sonrasında çocuğa evlat edinildiğinin ne zaman, nasıl açıklanabileceği gibi konuları da içeren etkili bir danışmanlık hizmetinin sunulmasının çocuğun gelişimi ve ailelerin endişelerinin giderilmesi bakımından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Günümüzde meslek elemanları, ailelerin talep etmesi durumunda danışmanlık hizmeti sunumuna devam etmektedir. Ancak tüm ailelere evlat edinme sonrası izleme süreci kapsamında danışmanlık hizmetlerinin düzenli şekilde sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmaya konu olan açık evlat edinme sisteminin evlat edinen aile, evlat edinilen çocuklar ve biyolojik aile için olumlu sonuçlar doğurduğu ve giderek daha fazla ülkede uygulandığı bilinmekle birlikte evlat edinen aileler ve çocukların deneyimlerinin oldukça çeşitli olduğu unutulmamalıdır (Brodzinsky ve Palacios, 2023, s. 5). Kapalı evlat edinme sisteminin çocuğun biyolojik ailesini tanıma hakkı göz ardı edilmeden gerçekleştirilmesi önemlidir. Ancak bu noktada kültürel dinamikler de göz ardı edilmeden, yeni düzenlemelerle kurum aracılığıyla açık evlat edinme sistemi, ailelere ve topluma detaylı bilgilendirme yapılarak, bir seçenek olarak sunulabilir. Çalışmada ebeveynlerin tamamının olumsuz yaklaştığı Bazı Avrupa ülkeleri ve Amerika’da yaygın olarak uygulanan açık evlat edinme sisteminin ülkemizde kurumsal bir seçenek olabilmesi için daha fazla araştırma ve yerel dinamiklerle uyumlu yeni hizmet modellerine ihtiyaç duyduğu söylenebilir.

Evlat edinme sürecinde ebeveynlerin sosyal hizmet sunumu ve kurumsal hizmetlerden duydukları memnuniyetin yanında bazı evlat edinme davalarında evlat edinen ailenin biyolojik aileyle istekleri dışında temas ettirilmesinin aileler üzerinde yarattığı olumsuz etkilere dair paylaşımlar, hukuki süreçlerin yürütülmesinde ebeveynlerin hassasiyetlerinin gözetilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu süreçte ailelere eşlik eden meslek elemanları ve yargı mensuplarının iş birliği içinde hareket etmelerinin bu tür olumsuzlukların giderilmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın öne çıkan sınırlılığı, evlat edinme süreçlerine dair yalnızca birlikte evlat edinen çiftlerin deneyimlerinin ele alınıp tek başına veya kurum dışı evlat edinen bireylerin kapsam dışında bırakılmasıdır. Bu bağlamda farklı biçimlerde evlat edinen bireylerin deneyimlerine ilişkin veri yetersizliğini giderebilecek daha fazla nicel ve nitel araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca evlat edinmeye dair olumsuz toplumsal algı ve damgalamayı önlemek, evlat edinme hizmetinden faydalanmak isteyen bireyleri teşvik etmek üzere kamuya yönelik bilgilendirme çalışmalarının ve medya içeriklerinin uzman görüşleri çerçevesinde düzenlenmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak elde edilen bulgular incelendiğinde, evlat edinme sürecinin çok boyutlu, evlat edinen birey ve çocuklar için hassasiyetler içeren bir süreç olduğu görülmektedir. Bu bağlamda evlat edinen ailelerin kaygı ve ihtiyaçlarının anlaşılması ile bu ihtiyaçlar çerçevesinde yeni hizmet modellerinin geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Evlat edinme sürecinin tamamlanması sonrasında da ebeveynler ve çocukları psikososyal açıdan destekleyebilecek hizmet modellerinin sürdürülmesinin ebeveynlerin geleceğe ilişkin kaygılarının giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akgül, H. (2019, Mayıs). Adoption and family counseling with adopted families. R. Pehlivanlı, K. Ashirkhanova ve N. Bilici (Ed.). *Innovation and global issues congress V* (s. 540-545) içinde. Erişim adresi: https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Adoption+and+family+counseling+with+adopted+families.+&btnG=
- Altınöglü-Dikmeer, İ., Erol, N. ve Gençöz, T. (2014). Evlat edinilmiş ve biyolojik ebeveyniyle yaşayan çocukların davranışsal ve duygusal sorunları ve bağlanma düzeyleri ile anne babalarının çocuk yetiştirme stillerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(4), 234-43. Erişim adresi: https://www.turkpsikiyatri.com/PDF/C25S4/2_14002_Evlat_edinilmis.pdf
- ASHB (2021). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021 yıl sonu verileri*. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/108736/kurumsal-istatistikler.pdf>
- ASHB (2025). *Evlat edinme hizmeti*. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>
- Atkinson, A. & Gonet, P. (2007). Strengthening adoption practice, listening to adoptive families. *Child Welfare*, 86(2), 87-104. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/45400393>
- Avcı, Ü. E. (2019). *Evlat edinen, koruyucu annelik yapan ve biyolojik anne olan kadınların annelik ile ilgili görüşlerinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Avcı, N. ve Ölmez, B.S. (2021). Educational needs of adoptive and foster families regarding their infants and toddlers. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 410-444.
- Aydos, O. S. (2020). Yeni medeni kanuna göre evlat edinme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 117-141. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789893>
- Bahçıvan Saydam, R. (2014). Evlat edinme sır ve sorunsalı: Vaka örnekleriyle gözden geçirme. *Yansıtma Dergisi*, 21(24), 67-82. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/324966311_Evlat_edinme_ve_sir_sorunsali_Vaka_ornekleriyle_gozden_gecirme
- Bausch, R.S. (2006). Predicting willingness to adopt a child: A consideration of demographic and attitudinal factors. *Sociological Perspectives*, 49, 47-65.
- Baygın, C. (2003). Evlat edinmenin koşulları, *AÜEHFD*, C. VII, S. 3-4, Cumhuriyetin 80. Kuruluş Yılına Armağan, Erzincan. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/63554/963323>
- Benson, P.Ö., Sharma, A.R. & Roehlkepartin, E.C. (1994). *Growing up adopted: A portrait of adolescent and their families*. Minneapolis, MN: Search Insitute.
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. (Çev. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atılı). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 873-898, doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m
- Brodzinsky, D.M. & Pinderhughes, E. (2008). Parenting and child development in adoptive families. M.H. Bornstein (Ed.) *Handbook of Parenting: Volume I: Children and Parenting* (pp. 279-312) içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Brodzinsky, D. (2015). Understanding and treating adoptive families. Browning, K. Pasley (Ed.). *Contemporary families: Translating research into practice* (s. 35-52) içinde. First Published, Newyork: Routledge.
- Brodzinsky, D. & Palacios, J. (2023). *The adopted child*. Cambridge University Press.
- Çetin, P. İ. (2022). *Evlat edinen ailelerin evlat edinme süreçlerinin incelenmesi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Çocuk Koruma Kanunu (2005, 3 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 5395). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>
- Dal, V. ve Akbaş, E. (2020). Koruyucu aile hizmetlerinin yürütülmesinde sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24 (3), 523-546. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turksosyal/issue/53954/53954>

org.tr/en/download/article-file/777397

- Doğan, R. (2011). Wishful thinking or solution? The concept of open adoption and its future. *Ankara Law Review*, 8(2), 239-260. doi:10.1501/Lawrev_0000000082
- Erbay, E. ve Çalış, N. (2022). Kurum bakımı altında kalan bireylerin deneyimleriyle korunma ihtiyacı olan çocuk olmak: Retrospektif bir araştırma. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dicod/issue/74132/1223817>
- Ersoy, H. Z. ve Tokur, B. (2024). Evlat edinme süreci ve dini tutum: Dezavantajlı aileler üzerine bir araştırma. *ULUM Dini Tetkikler Dergisi*, 7(2), 139-179.
- Faulkner, M. & Madden, E. E. (2012). Open adoption and post-adoption birth family contact: A comparison of non-relative fosterand private adoptions. *Adoption Quarterly*, 15, 35–56. Taylor and Francis Group, LLC. doi: 10.1080/10926755.2012.661333.
- Foli, K. J., Hebdon, M., Eunjung, L. & South, S. C. (2017). Transitions of adoptive parents: a longitudinal mixed methods analysis. *Archives of Psychiatric Nursing*, 31, 483–492. <http://dx.doi.org/10.1016/j.apnu.2017.06.007>.
- Francis, J. J., Johnston, M., Robertson, C., Glidewell, L., Entwistle, V., Eccles, M. P. & Grimshaw, J. M. (2010). What is an adequate sample size? Operationalising data saturation for theory-based interview studies. *Psychology and Health*, 25(10), 1229-1245.
- Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. London: Yale University.
- Goldberg, A. E., McCormick, N. & Virginia, H. (2021). Parenting in a pandemic: Work–family arrangements, well-being, and intimate relationships among adoptive parents. *Family Relations*, 70(1), 7-25.
- Gökçe, H. (2017). Bir sosyal politika olarak evlât edindirmenin toplumsal direnç kaynakları. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 1(1), 19-38. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihssr/issue/31539/356195>
- Grotevant, H. D., McRoy, R. G., Elde C.L. & Fravel D. L. (1994). Adoptive family system dynamics: variations by level of openness in the adoption. *Fam Process*. 33(2), 125-46. doi: 10.1111/j.1545-5300.1994.00125.x. PMID: 7925924.
- Grotevant, H.D. (2020). Open adoption. G.M. Wrobel, E. Helder, & E. Marr (Eds.), *The Routledge handbook of adoption* (pp. 266–277) içinde. Routledge Taylor and Francis Group.
- Güner, Emül T. ve Avşar, B. (2021). İnfertilite tedavisinde sosyal destek ve hemşirenin rolü. *Journal of Academic Research in Nursing*, 7(2), 94-98. doi:10.55646/jaren.2021.97658
- Héritier, F., Perrot, M., Agacinski, S. & Bacharan, N. (2013). *Kadınların En Güzel Tarihi*. [La Plus Belle Histoire des Femmes] (Çev. Y. Aşçı Dalar). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Heshmati, M. N. Entezar R. K. & Golshani F. (2024). Providing Adaptation Solutions to the Problems Faced by Adoptive Families. *Cureus*, 16(1): e53262. Doi: 10.7759/cureus.53262.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2007). *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*. (Report). Fully Revised Third Edition, UNICEF Regional Office for Europe Palais des Nations 1211 Geneva 10, Switzerland.
- Howell, S. (2022). *The kinning of foreigners: Transnational adoption in a global perspective*. New York: Berghahn Books.
- Höbek Akarsu, R. ve Kızılkaya Beji, N. (2021). Spiritual and religious issues of stigmatization women with infertility: A qualitative study: Spiritual and religious issues of stigmatization. *Journal of Religion and Health*, 60, 256-267. doi: 256-267. 10.1007/s10943-019-00884-w
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van IJzendoorn, M. H. (Eds.) (2023). *Promoting positive parenting: An attachment-based intervention*. New York, NY: Taylor and Francis Group.

- Karataş, K. (2007) Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48442/613648>
- Karataş, Z. (2020). Evlat edinme sürecinde biyolojik annenin hak arama mücadelesi: Vaka sunumu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1394-1414. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/56176/673940>
- Kılıç, M., Ejder Apay, S. ve Kızılkaya Beji, N. (2011). İnfertilite ve kültür. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 19(2), 109-15. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fnjn/issue/9004/112199>
- Kirk, H. D. (1984). *Shared fate: A theory and method of adoptive relationships*. Port Angeles, WA: Ben-Simon.
- Koçoğlu, S. (2019). Evlat edinmede ana ve babanın rızasının aranıp aranmaması sorununun, özellikle yetkili kurum aracılığı ile evlat edinme açısından incelenmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (38), 239-266. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/44382/550882>
- Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük (2009, 25 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 3829). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.200914729.pdf>
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing research an applied orientation* (4th Ed.). Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- McKay, K. & Ross, L. E. (2010). The transition to adoptive parenthood: A pilot study of parents adopting in Ontario, Canada. *Children and Youth Services Review* 32, 604–610. doi:10.1016/j.childyouth.2009.12.007
- Nazik, E. (2016). Erişkin kadınlarda sık görülen cinsel sağlık/üreme sağlığı sorunları. A. Keser, F. Yıldırım ve M. Kaplan (Ed.). *Hastalıkta Sağlıkta Kadın Olmak* (s. 221-244) içinde. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. [Qualitative Research & Evaluation Methods] (Çev. Ed. M. Bütün ve S. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Rushton, A. (2003). Support for adoptive families: A review of current evidence on problems, needs and effectiveness. *Adoption and Fostering*, 27(3):41-50.
- Sezgin, E. ve Sarı, Ö. (2022). Evlat edinme sürecinde yer alan bireylerin evlat edinmeye yönelik görüşleri: Örnek olay incelemesi. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu* (s.219-231) içinde. İzmir: Asos Yayınları.
- Sırma, M. ve İpek, M. (2023). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal hizmet uzmanlarının alan uygulamalarına yansımaları: Diyarbakır örneği. *Aydın Sağlık Dergisi*, 10(1), 19-46. Doi: 10.17932/IAU.ASD.2015.007/asd_v010i100
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 51,177-228. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/893/9976>
- Tezel, Z., Demirel, B. ve Kaya, Z. Ş. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19, 15-36. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobbiad/issue/39955/504122>
- Timm, T. M., Mooradian, J. K. & Hock, R. M. (2011). Exploring Core Issues in Adoption: Individualand Marital Experience of Adoptive Mothers. *Adoption Quarterly*, 14(4), 268–283. Doi: 10.1080/10926755.2011.628264
- Topdemir Koçyiğit, O. (2012). İnfertilite ve sosyo-kültürel etkileri. *İnsanbilim Dergisi*, 1(1), 27-37. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/98105>

- Trenka, J. J., Oparah, J. C. & Shin, S. Y. (Eds.). (2021). *Outsiders within: Writing on transracial adoption*. USA: University of Minnesota Press. <https://doi.org/10.5749/j.ctv1j13xzx>.
- TÜİK (2020). *Türkiye'deki çocuklar 2020 istatistiklere bakış*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bul-ten/DownloadFile?p=jl5DISAb99gC6w9PrzPmIsXYrSS/7CRIuRtuiu9eV25JU4KCys4JWuz-dIRJhDpYJ1ZlbfLk89UrJlX6F0zAsLaBEfg/ic5MadoIsp9GE=>
- Türk Medeni Kanunu (2001, 22 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 4721). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
- Umaña-Taylor, A. J., & Hill, N. E. (2020). Ethnic-racial socialization in the family: A decade's advance on precursors and outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 244-271.
- UNICEF (2024). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- Van Laningham, J. L., Scheuble, L. K. & Johnson, D. R. (2012). Social factors predicting women's consideration of adoption. *Michigan Family Review*, 16(1).
- WHO (2020). *Infertility*. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility>.
- Wilson, S. L. (2004). A current review of adoption research: Exploring individual differences in adjustment. *Children and Youth Services Review*, 26(8), 687-696
- Yılmaz, E. ve Kavak, F. (2019). The effect of stigma on depression levels of Turkish women with infertility. *Perspectives in Psychiatric Care*, 55(3), 378-382. doi: 10.1111/ppc.12319
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım Alp, S. ve Hız, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin sorunları: Denizli ili örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 185-202. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.567007>
- Yıldız, L., Kaya, Ş ve Doğan, A. C. (2015). Evlat edinme süreci içerisinde yer alan ailelerde yalnızlık. *Sosyal hizmet sempozyumu tam metin bildiriler kitabı* içinde (s. 111-118). Celal Bayar Üniversitesi.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Sosyal çalışma ve çocuğun iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 85-93.
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal hizmete giriş*. (Çev. Ed. D. B. Çiftçi). Ankara: Nika Yayınevi.

Evlat Edinmiş Ailelerin Sürece İlişkin Deneyimlerine Dair Nitel Bir Araştırma Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Temel Soruları

1. Kendinizi tanıtır mısınız? (Yaş, eğitim durumu, meslek vb.)
2. Evlat edinmeye nasıl karar verdiniz? Paylaşır mısınız?
3. Bu süreçte sosyal çevrenizin yaklaşımı nasıldı?
4. Evlat edinme sürecinde kurum/meslek elemanları ile deneyiminizi nasıl değerlendirirsiniz?
5. Evlat edinmede hukuki sürecinizi nasıl değerlendirirsiniz?
6. Evlat edinme sürecinde sizi kaygılandıran durumlar nelerdi? Paylaşır mısınız?
7. Biyolojik aileyle temas konusunda ne düşünüyorsunuz?
8. Açık evlat edinme sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Evlat edinme sürecinize ilişkin eklemek istediğiniz bir şey ya da önerileriniz varsa paylaşır mısınız?

Extended Abstract

Purpose

The research aims to reveal adoptive couples' experiences regarding the adoption process through in-depth interviews. In this context, research questions can be listed as follows: How did the parents decide to engage in the adoption process?, What is the approach of the social environment during the adoption process?, What are parents' concerns about the adoption process?, How do they evaluate their experiences regarding social service provision and the legal process during the adoption process?, How do parents evaluate the relationship of their adopted child with his or her biological family?, What do parents think about adoption systems?

The study, adopted families' experiences, concerns and problems regarding the process and their views on adoption systems, a subject that has not been addressed in the national literature, are revealed. Since the literature on adoptive families' experiences regarding the process is quite insufficient, the study is expected to contribute to the literature.

Design and Methodology

Qualitative research method was preferred in the study, which was thought to be suitable for participants to convey their feelings, thoughts and experiences regarding the adoption process.

In the study, where the steps of the thematic analysis method were followed, the data were read meticulously within the framework of the determined themes and the first codes for recurring patterns were created. The text is supported with striking and direct quotes appropriate to the themes. By carefully re-reading the data, sub-themes, common emphases and important dimensions were revealed within the framework of the answers given, and finally, the findings were interpreted by relating them to the literature.

The sample of the study consists of spouses living in Turkey, who adopted children through an institution and together, and whose adoption process has been completed. Within the scope of the research, 8 families were reached and 16 parents were interviewed through the snowball method, which is convenient in reaching new adopted spouses through adopted spouses.

The data was collected a semi-structured interview form created by the researcher in accordance with the purpose of the research. The semi-structured interview form consists of open-ended questions prepared for in-depth interviews. Interview appointments were planned according to the participants' convenient time and preferences, and all interviews were conducted by the researcher. Detailed information was given about the purpose and method of the research and audio recordings were made with their permission. The data of the study were deciphered into a Microsoft Word document by the researcher, and the data were analyzed and interpreted by categorizing them within the framework of themes and codes. By repeatedly reading the interview data, 8 themes were identified: reason for application, social factors, decision-making process, concerns about the process, experience in social service provision, experience in the legal process, perspective on contact with the biological family, perspective on adoption systems. Themes and subthemes are supported by providing direct quotes from the participants' statements.

Findings

After trying to have a child for a long period of 10 to 20 years and resorting to medical methods, the family decided to adopt as a last resort when they could not get results. The majority of the participants state that they feel social pressure, stating that they are exposed to disturbing questions and suggestions in their social lives because they cannot biologically have a child. Particularly female participants stated that they were exposed to more disturbing questions and attitudes, and emphasized that being women, the geography they live in, and living in small settlements such as districts and villages are factors that increase the pressure.

Participants state that they receive social support from first-degree family members such as mother, father, sibling, and close friends during the adoption process.

According to the participants' statements, it seems that the idea of adoption came primarily from women, and men kept their distance from this idea for a while.

The findings show that the primary and ongoing concern of the participants is focused on the biological family's request for the child in the future, will our work, home and economic conditions be found sufficient during the adoption process? The demands of the biological family regarding the child and their reactions to learning about childhood are the situations that worry them the most right now.

It is seen that the participants stated that this process full of uncertainties was completed smoothly with the supportive approach and correct guidance of the professional staff during the adoption process.

Families state that the legal process was generally completed smoothly and quickly. During this process, he was disturbed by the fact that the judge in a family court confronted them with the biological family and asked questions about the biological family. Adoptive people do not have any needs, but this situation makes them very nervous.

Participants state that they do not favor contact with the biological family during the adoption process, and that they do not prefer the open system because they think that the child's communication with the family may have negative consequences.

Research Limitations

The study, which has the sub-aim of evaluating and interpreting the experiences of adoptive spouses in their processes of gender roles, included spouses who adopted together, but individuals who adopted alone were not included.

Another limitation of the research is that the majority of the interviews were conducted by telephone due to the families' province of residence and preferences.

The fact that the interviews were conducted largely via telephone can be considered a limitation of the study when compared to the effectiveness of face-to-face communication. The strength of the study can be considered that the participants willingly participated in the interviews and answered the questions sincerely.

Implications

In current practice, professional staff provide this consultancy upon request of the families, but it is thought that continuing the consultancy services regularly within the scope of the post-adoption monitoring process will be beneficial in directing the individuals to the services they need, eliminating their concerns and in terms of the healthy development of the child.

Although individuals do not want to contact the biological family during the court process, it is observed that their anxiety about losing the child increases when they experience this situation. Considering that this situation's increased concerns of the adoptive family may have a negative impact on the child, it is important for members of the judiciary to be sensitive to the families' reasonable requests on this matter.

It is important to continue counseling services for individuals after adoption to ensure that the closed adoption system is carried out without ignoring the child's right to know his or her biological family. Detailed information can be provided to families and society about the open adoption system and it can be offered as an option to families who prefer it.

More quantitative and qualitative research is needed to address the lack of data regarding adoptive individuals' experiences, concerns, problems and psychosocial support needs regarding the process. In addition, public studies can be carried out to prevent negative social perception and stigma about adoption and to encourage individuals who want to benefit from adoption services.

Originality

The study is important in that it provides an in-depth look at the experiences of families in adoption, which is a difficult field as it deals with the actors of a process that requires sensitivity. Within the scope

of the study, adopted families' experiences, concerns and problems regarding the process, as well as their opinions about adoption systems, a subject that has not been addressed in the national literature, are revealed. Despite the abundance of studies on the foster family service model, it appears that research on the adoption model is quite limited in our country's literature. Therefore, more research is needed on families' experiences of the process. In this respect, it is thought that the research will be a study that can contribute to the literature.